

Очима янголів згори
дерев верхівки — то, мабуть, корені,
що п'ють блакить небес¹.

Райнер Марія Рільке

¹ Із циклу «Сади».

ЧАСТИНА ПЕРША

1

Лови

На зрист Тобі був усього півтора міліметра — замалий як для свого віку. Та все ж із тріщини у корі стирчали його ступні. Хлопець лежав нерухомо. Ніч поглинула його — наче водою облила.

Тобі дивився у небо, помережане численними зірками. У його житті ще не було такої чорної, приголомшливої ночі, як ця, що відрами вихлюпувалась на нього з-поміж гіантського пожовклого листя.

Коли місяць спить, у небі танцюють зірки. Ось що він казав собі. А ще думав: «Якщо у раю також є небо, мабуть, воно не таке глибоке, не таке зворушливе. Не настільки зворушливе...»

Дивлячись у нічне небо, він поволі заспокоювався. Розтягнувся у своїй схованці, поклавши голову на мох. За вухами, на скронях, неприємно холодило від сліз.

Тобі геть втратив сили — він тільки й спромігся, що забитись у цю тріщину в чорній корі. Нога була скалічена, на плечах порізи, волосся забризкане кров'ю. Подерті колючками руки горіли вогнем, він майже не відчував решту свого маленького тіла — все притлумили біль і втома.

Його життя скінчилося кілька годин тому, і зараз хлопець питав себе, чому він усе ще тут. Тобі раптом згадав, що

йому часто ставили те саме питання, коли він скрізь пхав свого носа: «Все ще тут, Тобі?» Сьогодні він сам пошепки промовляв: «Усе ще тут?»

Проте він був живий і гостро відчував своє горе, чорніше за серпневу ніч.

Тримався за небо міцно, як чіплявся за руки батьків у настовпі на святі квітів. Здавалося: щойно заплющить очі — неодмінно помре. Тож уперто вдивлявся в темряву; очі — два озера непролитих сліз.

А тоді він їх почув. Від раптового страху ледь не спинилося серце. Мисливців було четверо — троє дорослих і дитина. Смолоскип у руках малого освітлював їм шлях.

— Він неподалік. Знаю, що неподалік, — сказав один.

— Треба його спіймати. Він теж заплатить. Разом із батьками, — докинув другий.

У темряві очі третього чоловіка блиснули жовтим вогнем.

— Упіймаємо. Заплатить, нікуди не дінеться, — він презирливо плюнув.

Як же Тобі хотілося прокинутись, вистрибнути з цього кошмару, залізти до батьків у ліжко і плакати, плакати... Як би він хотів, щоб вони у самій піжамі відвели його до яскраво освітленої кухні, дали медової води з коржиками і сказали: «Все скінчилося, Тобі. Все гаразд!»

Але він усе ще був тут, тремтів у своїй тріщині, намагаючись втягнути туди задовгі ноги. Тринадцятирічний підліток, на якого полює увесь народ, його власний народ.

Те, що він почув далі, було гірше за цю страшну й холодну ніч — знайомий голос, голос свого кращого приятеля, Лео Блу.

Їхні з Лео шляхи перетнулись у чотирирічному віці, коли той вкрав у Тобі полуденок. Із того часу хлопці ділили все на двох — і добре, і погане. Лео жив із тіткою. Він втратив обох батьків. Від батька — Еля Блу, славетного шукача пригод, — їому зостався тільки бумеранг зі світлого дерева. Нещастя загартували Лео, збудили в його душі велику силу. Він був готовий на все. Але Тобі любив його за найкращі якості — кмітливість і хоробрість.

Дуже скоро Тобі й Лео стали нерозлийвода. Був час, коли їх навіть кликали «Тобілео», як окрему особистість.

Коли Тобі з батьками мав переїжджати до Нижніх Віт, Тобілео втекли і заховались у висохлих бруньках, щоб ніколи не розлучатися. Їх знайшли через два дні і три ночі.

Тобі тоді вперше побачив, як плаче його батько.

Як же важко було повірити, що зараз, коли він сам-один лежить, скрутivшись у вузькій тріщині, за кілька метрів від нього шалено вимахує смолоскипом той самий Лео Блу! А коли найкращий друг загорлав: «Ми знайдемо тебе! Ми знайдемо тебе, Тобі!» — хлопцеві здалося, що серце зараз вистрибне з грудей.

Крик луною прокотився у верховітті.

І Тобі знову пригадав...

Коли він був геть малим, у нього жила приручена попелиця на ім'я Ліма. Тобі ще не вмів ходити, тож його саджали їй на спину. Одного разу попелиця раптом перестала грати-ся, боляче вкусила Тобі і струсила його зі спини, мов ганчірку. Після цього батьки були змушені прибрести тварину з дому. Хлопець запам'ятав очі оскаженілої Ліми: зіниці її розширились, мов маленькі калюжки після дощу. Мама тоді

сказала йому: «Сьогодні збожеволіла Ліма, але це може статися з кожним. Ніколи не знаєш».

— Ми знайдемо тебе, Тобі!

Скажений крик пролунав знову, і Тобі спало на думку: які ж, мабуть, зараз страшні очі у Лео — очі ошаленілої тварини. Достоту маленькі калюжки, що наливаються дощем.

Мисливці наблизались, тицяючи у кору загостреними палицями, щоб не пропустити жодної щілинки. Вони шукали Тобі. Це нагадувало полювання на термітів, яке щовесни влаштовували чоловіки. Пліч-о-пліч батьки і сини проганяли шкідників геть, до найдальших гілок.

— Я витягну його з нори!

Тобі здалося, що подих чоловіка обпік йому обличчя, — так близько пролунав голос. Хлопець застиг, не зважуючись навіть заплющитися. Ударі палиць наблизались у темряві разом із відблисками смолоскипів.

Ось загострена палиця з силою ввігналась у кору на відстані пальця від його обличчя. Страх паралізував усе тіло Тобі. Хлопець не зводив очей з неба, що де-не-де виринало поміж силуетів переслідувачів. Цього разу він попався. Все скінчено.

Раптом його знов оповила темрява. А далі пролунав розлючений крик:

— Гей, Лео! Ти загасив смолоскип?

— Він упав. Вибачте, вислизнув із рук...

— Ідіот!

Єдиний смолоскип мисливців згас — тепер вони мали шукати Тобі у темряві.

— Це нас не зупинить. Ми його знайдемо!

До першого мисливця приєднався ще один, він почав обмачувати щілини у корі. Тобі навіть відчув, як від цих рухів завібрувало повітря довкола нього. Цей другий мисливець був, напевно, п'яний — від нього сильно тхнуло спиртним, та й рухався він незграбно.

— Я сам його знайду! І розірву на шматки. А іншим скажемо, що нікого не бачили.

Його приятель на це зареготав, пояснивши:

— Він завжди такий. Минулої весни сорок термітів забив!

Так, у їхніх очах Тобі був гірший за терміта — вони без вагань прохромили б його загостrenoю палицею, палили б вогнем.



Дві тіні стояли прямо над хлопцем. Порятунку не було. Тобі врешті мусив відвести погляд від неба, яке тільки і тримало його. Він побачив, як до нього опускається кілок, різко смикнувся вбік — і мисливець не відчув під рукою нічого, крім твердої плоті Дерева.

Але другий уже застромив руку до його нірки.

Очі Тобі наповнилися слізьми. Перед собою він бачив товсту руку мисливця: вона зупинилася просто перед ним, а потому наблизилася до його обличчя.

Дивно, але хлопець більше не відчував страху. Звідкись із глибин тіла піднявся і сповив його неймовірний спокій. Коли Тобі почув, як страшний голос задоволено прошепотів: «Попався. Тримаю його», губи хлопця навіть скривила легка посмішка.

Довкола запала тиша.

Підійшли ще мисливці. Навіть Лео Блу мовчав. Можливо, боявся, що доведеться глянути в очі давньому другові.



Тепер їх було четверо чи п'ятеро проти пораненої дитини. Але Тобі вже нічого не боявся. Він навіть не здригнувся, коли чоловік застромив руку до його схованки, щось звідти рвонув і, заливаючись сміхом, продемонстрував іншим.

Далі була тиша, холодніша за сніжну зиму.

Тобі був певен, що мисливець відірвав шматок його одягу. Але потому розчув слова:

— Кора... Це ж просто шматок кори!

І справді, чоловік простягав мисливцям шматок кори.

— Оце я вас надурив! Звісно, його тут немає! Він, мабуть, давно вже втік до Нижніх Віт. Завтра знайдемо поганця.

Чоловіки розчаровано загомоніли. Чути було кілька брудних слів на адресу жартівника. Тіні мисливців тепер швидко віддалялися, немов котилася небом грозова хмара. Голоси потроху стихли.

Довкола знову запанувала тиша.

Багато хвилин спливло, аж поки Тобі знов почув власне дихання, відчув вагу тіла, що втислося у стовбур дерева.

Що сталося? Та дарма він намагався це збагнути.

Прокручував у голові кожну мить тієї загадкової ситуації. Чоловік торкнувся його рукою і не відчув нічого, крім деревини. Відірвав шматок його сорочки, сприйнявши її за кору. І всі підтвердили, що це кора. Так, наче Тобі вже став частиною Дерева. Саме так він себе і відчував. Дерево вкрило його своєю корою, наче плащем.

Раптом Тобі знову заціпенів.

Що, як це пастка?

Мало бути так: мисливець відчув його тіло під рукою і тепер чигає в темряві за кілька метрів звідси. Тобі був цього певен. Недарма той чоловік сказав, що воліє розправитися з хлопцем сам, роздушити його, як терміта! Мабуть, зараз причайвся в пітьмі, спостерігає за тріщиною, а щойно Тобі вилізе — накинеться на нього з палицею. Від переляку у хлопця стислося горло.

Тобі не ворушився. Дослухáвся до найменшого звуку.
Тиша.

За якийсь час він знову звернув увагу на небо над головою. На приятельок-зірок, що всі разом підбадьорливо зазирали йому в очі.

Спиною він відчував тепло Дерева. Стояв кінець літа, і гілки були просякнуті ніжним теплом. Хлопець був ще у Верхніх Вітах, де сонце світило з ранку до вечора, розливачи довкола аромат свіжого хліба, того листяного хліба, що матір Тобі пекла з тертого пилку.

Тобі дозволив цим заспокійливим паходам сповити його. Очі поволі заплющилися. Він забув страх, зраду Лео, забув, як щойно слугував дичною для мисливців, що проти нього налаштовані тисячі людей. Дав перемогти себе цій хвилі спокою, дозволив сну вкрити себе ніжним серпанком, мов теплою ковдрою. Він усе забув. Страх, самотність, несправедливість, палаюче «ЧОМУ?», що ятрило йому груди останні кілька днів.

Тобі забув... Проте в душі його зсталось єдине місце, що його не могла затопити нічна темрява. Місце для мрії. Тільки їй він дозволив турбувати свій сон.

Мрія мала ім'я. Еліша.

ПРОЩАВАЙ, КРОНО!

У весь минулий день, тікаючи від переслідувачів, він забороняв собі думати про неї.

Тільки не про неї. Не треба. Це надто боляче.

Боронив своє серце від спогадів, мов донжон² фортеці, — звів довкола сторожові вежі, оточив їх глибоким ровом, розставив на стінах бойових мурах. Не можна думати про неї.

Та все ж не мав сили остаточно прогнати її зі своїх думок, вона була там незмінно присутня хоча б краєчком свого зеленого плаття — реальніша від неба над головою.

З Елішою вони познайомились, коли родина Тобі покинула Крону і переселилася до Нижніх Віт.

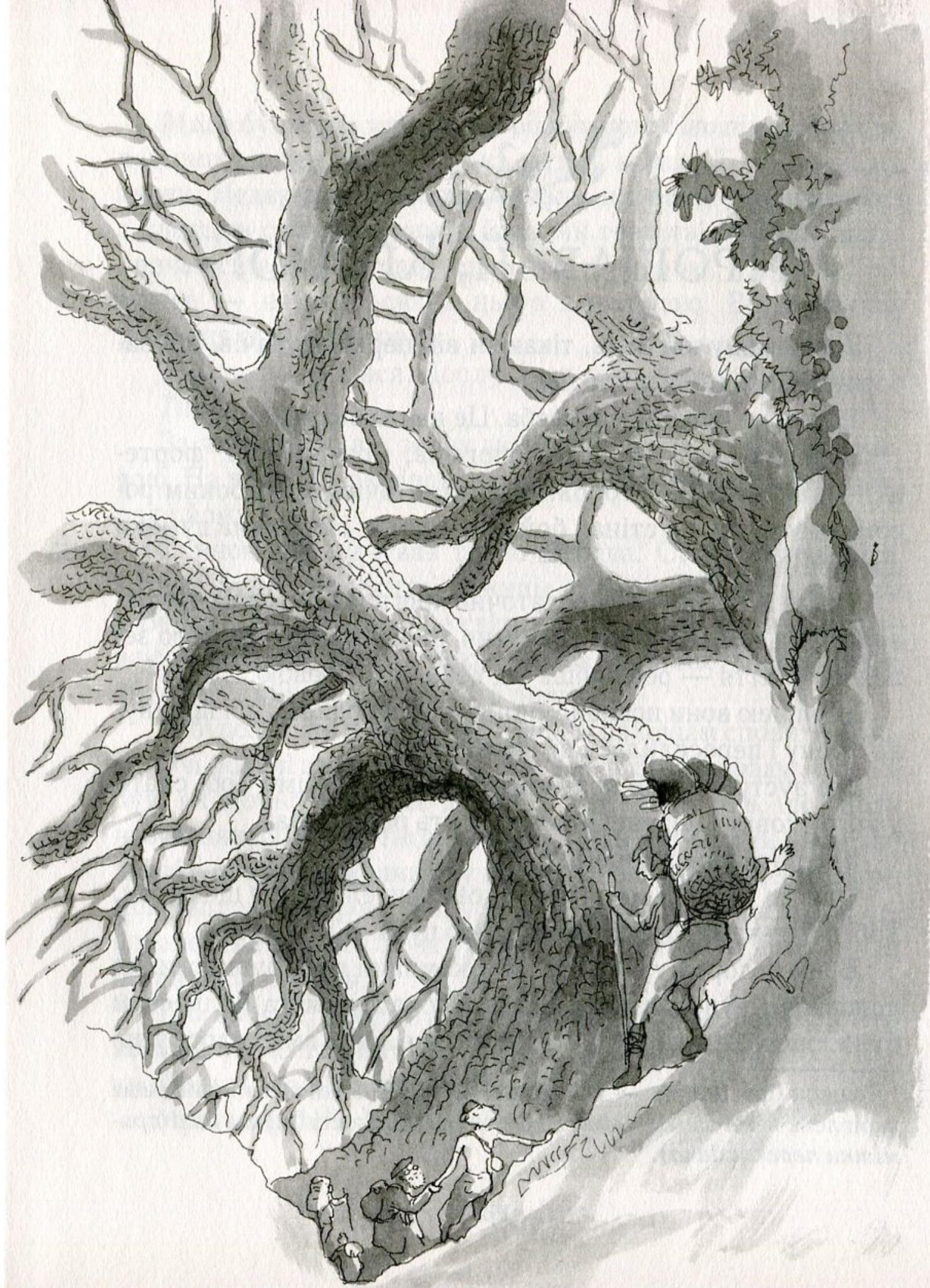
Цю зустріч варто переповісти. Тож залишмо Тобі спати у його сховку і перенесімось на п'ять років назад.

Усе почалося з переїзду.

Одного вересневого ранку, доки жителі Крони ще спали, Тобі з батьками вирушив у дальню путь.

Вони подорожували сім діб у компанії двох буркотливих чоловіків, що несли їхні пожитки, хоча допомога Лолнессам була зовсім не потрібна. Все необхідне легко вмістилось у дві

² Донжон (фр. *donjon* — володіння) — головна житлова і найкраще укріплена вежа замку, символ його неприступності (*tut i далі примітки перекладача*).



крихітні валізки. Вони взяли з собою тільки одяг, книжки та ще ящик із працями Сіма Лолнесса, батька Тобі.

Провідників їм дали, щоб переконатись, що родина не повернеться з півдороги.

Пан Лолнесс був найвидатнішим ученим свого часу.

Він як ніхто зновся на таємницях Дерева. З дитинства зачудований усім живим, він був автором найяскравіших відкриттів своєї епохи. Проте глибокі знання складали лише частину його особистості. Решту місця займала душа — широка і сяйлива, мов сузір'я.

Сім Лолнесс був добрим, щедрим та дивакуватим. Він міг би стати чудовим актором, якби це спало йому на думку. Проте професор Лолнесс і гадки не мав, що може смішити людей. Він просто мав бурхливу фантазію і аж випромінював оригінальність.

Під час Великої Ради Дέрева він, бувало, посеред натовпу мудрих старців спокійнісінько розстібав свою валізку, діставав звідти блакитну піжаму і влаштовувався поспати. Казав, що сон — його таємний еліксир. І зібрання стищувало голоси, щоб дати йому відпочити.

Отже, Тобі з батьками щодень ближче підходили до Нижніх Віт. Зазвичай будь-які подорожі по Дереву були сповнені пригод. Із гілки на гілку тут переходили пішки, інколи — по бездоріжжю, щоміті ризикуючи заблукати, впертися в глухий кут або послизнутися на мокрих схилах. Виходити на листя восени взагалі було небезпечно — опадаючи, ці великі пожовклі плато вряди-годи заносили подорожніх у безвість.